

Тема 8. Договірні відносини в спорті

Сучасний спорт багатолікий. Існують різноманітні види і форми спорту: масовий спорт («спорт для всіх»), спорт вищих досягнень, спорт для любителів, спорт заради наживи, «народний» спорт, спорт для еліти, шкільний спорт, спорт для осіб з обмеженими можливостями здоров'я (інвалідів), спорт для реабілітації тощо.

Згідно ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993, професійний спорт – комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку.

Під професійною спортивною діяльністю розуміється самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність у

сфері спорту з організації спортивних заходів, наділених особливою видовищністю, спрямовану на задоволення інтересів спортивних організацій, спортсменів-професіоналів та глядачів і систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу квитків, виконання робіт і надання послуг тощо.

Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до Закону України «Про фізичну культуру

і спорт», Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів

відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій.

Але не лише заради дорогих контрактів спортсмени обирають професійний спорт. Будь-який спортсмен прагне виявити свої

справжні можливості, намагається поліпшувати власні результати, щоб досягти успіху на світовому рівні та залишити своє ім'я

в історії спорту. Для багатьох вболівальників спортивний шлях 173

окремих спортсменів-професіоналів стає прикладом для наслідування не тільки в спорті, але і в житті. Саме в спорті найяскравіше

проявляються такі важливі для сучасного суспільства цінності, як

рівність шансів на успіх, важливість самовдосконалення, прагнення

бути першим, перемогти не тільки суперника, але й самого себе.

Отже, професійний спорт – це складана система відносин,

в яких учасники змагаються задля досягнення найвищих спортивних висот, а організатори спортивних заходів прагнуть отримати прибутки.

Професійні спортивні відносини не є однорідними, адже принципова різниця між індивідуальними та командними, ігровими

та неігровими, олімпійськими та неолімпійськими видами спорту

визначає й характер таких відносин. Однак, відносини між основними суб'єктами професійних спортивних відносин (спортсменами-професіоналами і професійними спортивними клубами)

зазвичай є договірними і найчастіше регулюються за допомогою

цивільно-правових та трудових договорів. Юридична практика в

сфері професійного спорту допускає існування змішаних договорів,

які поєднують в собі цивільно-правові та трудо-правові елементи.

Договір є однією з найдавніших правових конструкцій.

Застосування договорів протягом уже кількох тисячоліть пояснюється, насамперед, тим, що йдеться про гнучку правову форму,

якої можуть набувати різні за характером суспільні відносини.

Недосконалість та нечіткість поняття професійного спорту у національному законодавстві створює певні проблеми з визначенням

того, на підставі норм якого саме законодавства повинен укладатися спортивний контракт. Така невизначеність, у свою чергу,

призводить до подальшого і гальмування розвитку законодавства

про професійний спорт, і зокрема – про договірні правовідносини і

між суб'єктами професійного спорту.

Згідно законодавства спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними

суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів.

Враховуючи специфіку діяльності спортсмена, зазвичай у контракті прописують такі ключові моменти:

- здоровий спосіб життя спортсмена, тренування та його підготовка до змагань;¹⁷⁴
- участь у відповідних змаганнях, їх результативність;
- оплата праці, винагороди, премії;
- обов'язки сторін (клубу та спортсмена);
- відповідальність за порушення умов контракту та особливості вирішення спорів.

Професійний контракт спортсмена, у порівнянні зі звичайним трудовим договором, має багато особливостей, пов'язаних із сферою його застосуванням – спортом.

1. Встановлені мінімальні (у футболі – 6 місяців, у баскетболі – 60 днів) та максимальні (у футболі – 5 років, у баскетболі – 4 роки) строки дії контракту.

2. Сторони можуть встановлювати особливі обов'язки для сторін договору, такі як заборона вступати в переговори з іншим клубом щодо свого працевлаштування без офіційної згоди роботодавця; заборона самолікування; обов'язок брати участь в громадських заходах, які проходять під егідою клубу; участь в рекламних заходах лише з дозволу керівництва клубу тощо.

3. Особливий вид робочого часу спортсмена, що включає тренування та участь в змаганнях. Тренування спортсмена складаються зі щоденних практичних та теоретичних занять. Крім цього спортсмен проходить регулярні медичні огляди, приймає участь в передсезонних зборах, виконує інші обов'язки пов'язані з підготовкою до змагань. Безпосередня участь спортсмена в змаганнях

– це включення спортсмена в заявку на конкретні змагання (наприклад, Чемпіонат України з футболу, хокею, гандболу; міжнародні

змагання та ін.); включення спортсмена в заявку на конкретний матч; участь в змаганнях (матчі) та після змагальні процедури (спілкування з журналістами, аналізи на допінг та ін.).

Крім цього, робочий час спортсмена регулярно припадає на вихідні та святкові дні, що прямо заборонено трудовим законодавством України, а також на нічні години (з 22 до 6), адже багато

міжнародних змагань з футболу та інших видів спорту розпочинаються близько 22 години вечора.

Таким чином, робочий час спортсмена не може бути конкретно

встановленим в контракті, оскільки інтенсивність тренувань та

кількість змагань змінюється в залежності від календаря змагань та

інших обставин, а тому і кількість робочих годин спортсмена коливається в більшу і меншу сторони протягом строку дії контракту.¹⁷⁵

4. Спори, пов'язані зі спортивними контрактами, можуть

розглядатися в позасудовому порядку. Наявність таких умов в

контракті – результат світової та європейської практики вирішення

спортивних спорів, які розглядаються спеціальними судовими інстанціями (спортивний арбітраж).

Визначною особливістю професійних спортивних контрактів

є вік спортсменів, що укладають контракти. Якщо у випадках

звичайних цивільно-правових та трудових договорів участь неповнолітніх у якості сторони договору є виключенням із правила,

а роботодавці зазвичай намагаються укласти договір з повнолітнім співробітником, то в сфері спорту ситуація протилежна.

Неповнолітні спортсмени є найціннішим перспективним активом

для спортивних клубів, адже при незначних стартових фінансових

витратах вони здатні ефективно прогресувати в спортивному плані

та значно збільшувати фінансову цінність своєї спортивної діяльності, підвищувати свій трансферний потенціал.

Неповнолітньою визнається особа, яка не досягла вісімнадцяти

років, і в силу свого віку не здатна здійснювати свої права і обов'язки

в повному обсязі. За загальним правилом особи отримують повну

цивільну дієздатність з 18 років, а отже саме з цього віку мають

право укладати цивільно-правові договори. Однак, згідно ст. 32.

ЦК України фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти

років (неповнолітня особа) має право самостійно розпоряджатися

своїм заробітком, стипендією або іншими доходами. Неповнолітні

особи у віці від 14 до 18 років можуть укладати цивільно-правові

договори (крім вказаних в ст. 32 ЦК України) лише за згоди батьків, опікунів або усиновлювачів.

У трудовому законодавстві визначено, що трудовий договір з неповнолітніми може укладатися по досягненню ними 16 років.

Особи молодше 16 років можуть укласти трудовий договір за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює: усиновителів, піклувальників.

Законом не встановлено нижню граничну межу віку спортсмена, з яким може бути укладено професійний спортивний контракт.

Обмеження щодо віку неповнолітнього працівника встановлені в міжнародних документах. Наприклад, відповідно до Конвенції

МОП № 138 «Про мінімальний вік для прийому на роботу» національним законодавством або правилами може допускатися прийом 176

на роботу за наймом або на іншу роботу осіб у віці від тринадцяти до п'ятнадцяти років для легкої роботи, яка: по-перше, не здається шкідливою для їхнього здоров'я або розвитку; і, по-друге, не завдає шкоди навчальному процесу.

У ст. 7 Європейської соціальної хартії встановлено, що мінімальний вік прийому на роботу становить 15 років, за винятком

випадків, коли діти зайняті на певного виду легких роботах, що не завдають шкоди їх здоров'ю, моральності або освіті.

Вітчизняне законодавство забороняє укладення трудового договору з неповнолітніми на роботу з важкими, шкідливими чи небезпечними умовами праці, а також на підземні роботи.

Законодавством встановлені граничні норми підймання і переміщення важких речей неповнолітніми, одночасно встановлені скорочені норми робочого часу неповнолітніх. Неповнолітнім забороняється працювати у нічний час, а також у вихідні та святкові дні.

Однак, без перевищення зазначених норм фактично неможливо проводити спортивні змагання, навчально-тренувальні сесії в багатьох видах спорту. Тому законодавство допускає перевищення неповнолітнім спортсменом гранично допустимих норм навантажень

при підйомі і переміщенні тягарів вручну, якщо це необхідно відповідно до плану підготовки спортсмена до спортивних змагань і такі

навантаження не заборонені йому за станом здоров'я відповідно до медичного висновку, а також допускає направлення в службове відрядження, залучення до понаднормової роботи, роботи в нічний час, у вихідні, святкові та неробочі дні спортсменів, які не досягли віку вісімнадцяти років.

В окремих видах спорту також встановлено спеціальні гарантії захищеності прав неповнолітніх спортсменів. Так, регуляторними положеннями Федерації футболу України запроваджено окремий вид контрактів, котрі захищають та сприяють розвитку юних футболістів. Такий тип контракту може бути заключений не більше ніж на 2 роки з гравцями від 14 до 18 років і тільки за згоди одного з батьків.

Документ захищає обидві сторони – неповнолітнього гравця та інвестиції відповідного клубу. Ці контракти є однією з умов програми для розвитку неповнолітніх гравців і надають можливість

клубам підписати контракт із неповнолітніми випускниками шкіл.

У свою чергу гравцю документ надає можливість брати участь у різноманітних матчах свого клубу та розпочинати футбольну кар'єру.

На особливу необхідність правового захисту неповнолітніх футболістів ФІФА звернула увагу ще в 2009 році, зобов'язавши клуби

гарантувати гравцеві вищу, шкільну або професійну освіту, крім його футбольної підготовки, що дозволить неповнолітньому футболістові, якщо він залишить професійний спорт, зайнятися іншою, не

пов'язаною з футболом, кар'єрою, а також зробити все необхідне для забезпечення оптимального рівня життя та/або місця проживання та інше.

Як уже зазначалося, особливістю договорів в сфері професійного спорту є їх індивідуальний характер. Особливості виду спорту, типу

спортивного змагання (чемпіонат, кубок, Олімпійські ігри), індивідуальні особливості самого спортсмена (вік, досвід, репутація, соціальна

активність, участь в рекламних, благодійних заходах), політика клубу

чи федерації (наприклад, футбольний клуб Атлетік з Більбао укладає

контракти лише з футболістами з баскським походженням) можуть

визначати ключові умови цивільно-правових договорів.

Участь у спортивних заходах, тренувальний процес чи процес

реабілітації після травм можуть впливати на особисте або сімейне

життя спортсмена. Особливості спортивної діяльності нерідко

призводять до свідомого обмеження особистих немайнових прав

спортсмена в договірному порядку. Однак, згідно чинного законодавства забороняються будь-які обмеження особистих немайнових

прав фізичних осіб, крім тих, які прямо передбачені ЦК України та

іншими законами. Саме тому незаконним є обмеження в договірному порядку права спортсмена на індивідуалізацію особистості,

на таємницю особистого життя (особиста та сімейна таємниця, невтручання у приватне життя), на охорону здоров'я (нерідко спортсмени вимушені виступати під дією знеболюючих через травми),

всього комплексу сімейних прав (права на материнство/батьківство, виховання дітей) тощо.